

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI – CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE LITERE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

**DOCTORAT ȘTIINȚIFIC ÎN DOMENIUL
FILOLOGIE**

Postura literară în export. Cazul Mircea Cărtărescu

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Mihaiela POP

Doctorand:

Anca-Raluca SOCACI

CLUJ-NAPOCA

2025

Cuprins

Cuprins	1
Argument	2
1. Aspecte metodologice	3
1.1. <i>Romanian Literature as World Literature</i> – abordări ale literaturii române într-un context transnațional	6
1.2. <i>Du point de vue de l'auteur</i>	18
1.3. Planul lucrării.....	23
2. Literatura în export	27
2.1. Pentru o viziune integrată a evenimentului traductiv	27
2.2. <i>How to Do Things With (First) Translations</i>	28
2.2.1. <i>Le rêve</i> – publicare și critică de întâmpinare	32
2.2.2. Reacții publice	37
2.2.3. <i>Intermezzo: Les Belles étrangères</i>	40
2.2.4. Reflecții publice: <i>Frumoasele străine</i> (2010).....	47
2.2.5. Atitudini privind traducerea	54
2.3. <i>Povestea unei traduceri</i>	64
3. Scriitorul în export	69
3.1. Premiile literare internaționale din perspectiva scriitorului.....	75
3.1.1. Premiile literare – perspective	76
3.1.2. Despre legitimitatea premiilor literare – cazul <i>Giuseppe Acerbi</i>	79
3.1.3. Comédii pe fondul unor premii legitimate.....	88
3.1.4. Premiul literar ca scenă discursivă.....	93
3.2. Din culisele (afective ale) traducerii	96
3.2.1. Repere contextuale.....	98
3.2.2. Considerații asupra traiectoriei percepute a operei	102
3.2.3. Timpul social vs. timpul scriiturii.....	121
3.2.4. <i>Nostalgia</i> în spațiul american – proiecții și credințe.....	131
3.2.5. Scriitor-mediator	142
3.3. Scriitorul și scenografiile sale	147
4. Scriitorul de export	150
4.1. Interviu literar	155
4.2. Scriitorul ca <i>om care</i>	162
4.3. Scriitorul în Europa – scriitorul în lume	176
4.4. <i>Anywhere Out of the World</i> – un portret al artistului în mișcare	192
4.5. Scriitorul în act.....	202
5. Concluzii	205
6. Bibliografie	209
6.1. Sitografie	214

Lucrarea de față propune, înainte de toate, o reflecție teoretică, dar și metodologică asupra unui mod particular de a privi exportul literar în contemporaneitate, focalizându-și atenția asupra autorului și, în special, a *posturii* acestuia în câmpul literar. Ne întrebăm, în acest sens, *cum* se reprezintă pe sine un scriitor aflat în situația de a fi (fost) tradus, prin raportare la două repere particulare. Pe de-o parte, imaginea pe care și-o construiește *în țară* în raport cu exportul și nu numai atrage după sine o serie de solidarizări în câmpul literar, în condițiile în care se realizează un acord natural între *auto-* și *heteroreprezentare*. Cu alte cuvinte, afirmând că postura literară are un caracter *comunicabil*, ne referim în particular la situațiile unde se realizează punți de legătură, precum și suprapuneri între imaginea pe care și-o construiește autorul și cea proiectată de alți actanți de pe scena literaturii. Aceste *înțelegeri* implicite dau seama de valori comune sau chiar de o viziune unitară, inteligibilă interinstituțional, despre *ce este exportabil*, dar pornesc de la un nivel *micro*, al subiecților care intră în dialog, și nu al instituțiilor care dispun (normativ) trasarea unor politici și strategii de traducere.

Pe de altă parte, fiind prezent în spațiul literar internațional odată cu traducerea operei sale, considerăm că scriitorul își *performează* propria imagine și înspre publicul străin. Din acest punct de vedere, conexiunile dintre modul intern și cel extern de *autoreprezentare*, fie că ele se situează la nivel retoric sau tematic, pot evidenția unitatea sau, cel puțin, coerența unei construcții, ceea ce îndepărtează *postura* de înțelesul comun (și deseori peiorativ) de *strategie*. De bună seamă, arătând că anumite trăsături posturale sau modalități de variație în act a figurației posturale revin de-a lungul timpului și depind doar într-o mică măsură – sau, eventual, doar în ceea ce privește retorica – de pragul de vizibilitate cucerită până într-un anumit moment, putem conchide că reprezentarea de sine a scriitorului are un caracter *identitar*. Înțelegem, prin aceasta, faptul că *performance*-ul auctorial lasă să se întrevadă valori și/sau poziționări relativ constante sau cel puțin consecvente de-a lungul timpului, ceea ce caracterizează într-o mai mare măsură o construcție de tip *identitate* (relativ unitară) decât una de tip *mască* (contextuală). Bineînțeles, în niciun punct al acestei analize nu ne referim la persoana biografică a scriitorului, ci avem în vedere, mai degrabă, o *identitate discursivă*, care se bazează pe o narațiune despre sine, dar și pe jocul (dramatic al) propriului rol în această poveste, conturând însă un personaj recognoscibil de-a lungul diverselor scrieri care vor fi luate în considerare.

Primul capitol al prezentei lucrări fixează aceste repere teoretice și argumentează selecția studiului de caz (Mircea Cărtărescu), în vreme ce al doilea capitol se concentrează asupra conceptului de export literar, insistând pe dimensiunea eminentă durativă a acestuia, care include atât procesul de selecție a unui text, cât și cele ulterioare, anume de traducere,

publicare, distribuție, receptare etc. Reflecția privind întinderea acestui proces cuprinde un (aparent) singur eveniment editorial, anume publicarea în franceză a primei traduceri în volum din Mircea Cărtărescu, în 1992. Urmărit *la firul ierbii*, impactul (discursiv al) acestei traduceri se prelungește cu mult după apariția ei, căci insatisfacția cu privire la produsul final – semnalată atât de cititori, cât și de autorul însuși – reclamă luarea în considerare a unor evenimente conexe și determină mai multe tipuri de narațiuni, asumate nu doar de scriitor, ci și de alți cititori (specializați sau nu). Aceste reluări în posesie (afective) resemantizează ori cadrele, ori impactul primei traduceri, dovedind, astfel, că traducerea nu este doar o realitate atașabilă unui profil biobibliografic, ci poate fi instrumentalizată narativ, pentru a participa la disimularea intrării pe scena internațională a unui autor.

Pe fondul acestor narațiuni, observăm că scriitorul în cauză își caută o reprezentare justă, susținută, în egală măsură, și de alți actanți din câmpul literar. Astfel, cel de-al treilea capitol se concentrează asupra modului – concret – în care se construiește o ipostază coerentă și reproductibilă în mai multe situații de comunicare, fără a avea însă pretenția de a epuiza toate fațetele posturale asumate de Mircea Cărtărescu în discurs. Din acest motiv, într-o primă parte, analiza se oprește asupra unei situații recurente, având rolul de cadru, respectiv context narativ, în interiorul căruia evidențiem o variație posturală recurentă, bazată pe niște valori intuite, la acest nivel. Cea de-a doua parte își propune să scoată în evidență o parte dintre ele și conturează o devenire istorică a profilului scriitorului în raport cu circulația propriei opere, care lasă să se întrevadă o serie de credințe și de valori recurente, permițând o abordare integrativă a aspectelor surprinse până în acest punct.

Ultimul capitol urmărește figurația auctorială către un public străin, adică analizează specificul tematic, dar și discursiv al *performance*-ului lui Cărtărescu în toată complexitatea sa, pornind de la un corpus care intră în dialog cu texte analizate precedent. Astfel, demonstrăm o coerență structurală a posturii, fie că ea este îndreptată către câmpul literar național sau nu. Având deja schițate câteva elemente definiției, ne concentrăm atenția asupra retoricii care le pune în lucru și, prin aceasta, vizăm o construcție identitară singularizată în cadrul sintagmei (în general *heterorepresentative*, dar cu potențialitate posturală largă) de *scriitor de export*, deja înrădăcinată în discursul critic românesc.

Reflecția teoretică este, așadar, dublată și de un studiu clădit în mod natural pe un caz concret, căruia i se conturează un profil format prin izolarea și, mai apoi, interconectarea nodurilor semnificative de ordin tematic sau retoric. Cu alte cuvinte, lucrarea dă seama de modul în care Mircea Cărtărescu se reprezintă pe sine în mai multe contexte precise, observând că ele se oglindesc, respectiv dialoghează, uneori chiar transcultural. Nu ne propunem însă să

construim o panoramă completă a figurației cărtăresciene, în principal din rațiuni metodologice. Având în vedere că ne raportăm la un scriitor contemporan, portretul care i se cuvine – dar și cel care are sens, din punct de vedere teoretic – nu este unul fix, cu pretenția de a surprinde o imagine stabilă, ci unul în mișcare, lăsând loc pentru evoluții viitoare. De altfel, între ultimele momente luate în considerare în analiză (publicarea volumului al patrulea al jurnalului, 2018) și redactarea, respectiv susținerea lucrării de față se interpun și alte evenimente importante, precum câștigarea mai multor premii literare internaționale, publicarea *Nostalgiei* în colecția Penguin Modern Classics (2021) sau respingerea admiterii lui în Academia Română (2025), care a avut vizibilitate internațională.

Prin urmare, dat fiind faptul că argumentația de față se fundamentează pe o analiză comparativă justificată teoretic și metodologic, concluziile noastre schițează trăsături ale figurii auctoriale care să poată fi izolate și în alte texte și proiecte ale sale, dar nu susținem o viziune pretins exhaustivă în jurul unei figuri contemporane. Din acest motiv, am operat o selecție și în ceea ce privește corpusul, limitându-ne la fenomene epiliterare (interviuri, discursuri și intervenții publice etc.) sau la granița dintre literar și non/extraliterar (jurnalele, articolele publicate în volumul *Frumoasele străine*). Această abordare mută accentul de pe *literatura* lui Cărtărescu – un subiect deja comun în critica literară românească, dar și *ailleurs*, ceea ce ne permite să recalibrăm figura auctorială dincolo de eticheta facilă de *personaj*. Fără doar și poate, elemente ale posturației cărtăresciene pot fi regăsite și în literatură, căci, așa cum afirmă Jérôme Meizoz, postura este legată fundamental de un proiect estetic. Selecția noastră delimitează însă o componentă mai puțin vizibilă în analiza literară, urmărind în principal modul de operaționalizare a unui instrumentar teoretic și metodologic. Abordarea noastră are în vedere construcția eului în discurs, adică se raportează la figura autorului în principal ca fapt discursiv, care nu se suprapune peste realitatea biografică, chiar dacă ambele imagini interpelează referenți comuni.

Chiar și transpus într-un context discursiv proiectat dincolo de frontierele naționale, Mircea Cărtărescu își negociază în permanență, atât în țară, cât și în străinătate, justa poziționare, căutând acea *paratopie* care definește, în teoria lui Dominique Maingueneau „cette modalité singulière du ne-pas-trouver-sa-place qui permet de faire oeuvre”. Observăm, așadar, construcția discursivă a acestui spațiu, realizată, pe plan național, într-o opoziție axiomatică față de rolurile sociale performate de scriitor, în vreme ce, pe plan extern, postura de *scriitor* este corelată cu o serie de valori surprinse în act și comunicabile interlocutorului. Astfel, Cărtărescu respinge în discurs exotizarea și marginalizarea regretabilă a culturii române, prezentându-se drept umanist cosmopolit, aflat într-o permanentă mișcare.

Mai mult decât atât, scriitorul se construiește pe sine nu doar ca un factor mobil, ci și ca unul reactiv, în baza unor valori pe care le percepe (și le proiectează) drept universale. Prin urmare, disponibilitatea sa se limitează la transgresarea spațiilor și a contextelor, în vreme ce postura este ancorată etic într-un set de credințe. În analiza de față, ne-am concentrat atenția în special asupra *valorilor estetice*, investite cu o importanță similară, observând că ele acționează deja ca un prim mecanism care ancorează așteptările scriitorului.

Bibliografie

- ***, „Clasamente și comentarii (I)”, în *Observator Cultural*, 3 ianuarie 2001, <http://observatorcultural.ro/articol/clasamente-sicomentarii> [accesat în 15.12.2024].
- ***, *Les belles étrangères. Douze écrivains roumains*, Paris, Editions L’Inventaire, 2005.
- ***, „European Voices: A Reading and Conversation with Romanian author Mircea Cartarescu”, 2013, https://www.youtube.com/watch?v=_zo3QsumVSI, [accesat în 20.11.2024].
- Amossy, Ruth, *La présentation de soi. Ethos et identité verbale*, Paris, PUF, 2010.
- Atkinson, Paul și Silverman, David, „Kundera’s Immortality: The Interview Society and the Invention of Self”, în *Qualitative Inquiry*, nr. 3, septembrie 1997, pp. 304-325.
- Auerbach, Erich, „Philologie de la littérature mondiale”, trad. din germană de Diane Meur, în *Où est la littérature mondiale?*, Christophe Pradeau și Tiphaine Samoyault (eds.), PUV, 2005.
- Baudoin, Edmond, *Travesti de Mircea Cartarescu*, Paris, Editions L’Association, 2007.
- Băicuș, Iulian, „Jurnalul cu un singur locuitor”, în *Observator cultural*, nr. 76, 07.08-13.08.2001, p. 6.
- Bénichou, Pierre, *Le Sacre de l’écrivain: 1750-1830. Essai sur l’avènement d’un pouvoir spirituel laïque dans la France moderne*, Paris, Editions Gallimard, 1973.
- Bloom, Harold, *The Western Canon. The Books and School of the Ages*, New York, Harcourt Brace & Company, 1994.
- Bloom, Harold, *The Anxiety of Influence: A Theory of Poetry*, Oxford, Oxford University Press, 1997 (1973).
- Bosquet, Alain, „Une triomphale terreur”, în *Magazine littéraire*, nr. 301, iulie-august 1992, p. 83.
- Bot, Ioana, *Eminescu explicat fratelui meu*, București, Editura Art, 2012.
- Bourdieu, Pierre, „Différences et distinctions”, în Darras (ed.), *Le partage des bénéfices. Expansions et inégalités en France*, Paris, Minuit, 1966, pp. 117-129.
- Bourdieu, Pierre, *Esquisse d'une théorie de la pratique*, Paris, Librairie Droz, 1972.
- Bourdieu, Pierre, *Le Sens pratique*, Paris, Les Editions de Minuit, 1980.
- Bowness, Alan, *The Conditions of Success. How the Modern Artist Rises to Fame*, Thames and Hudson, 1989.
- Brătescu, Stela, „Pe culmile traducerii”, în *România Literară*, nr. 46, oct.-dec. 2000, pp 20-21.

- Casanova, Pascale, „Consécration et accumulation de capital littéraire. La traduction comme échange inégal”, în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, nr. 144, 2002, pp. 7-20.
- Casanova, Pascale, *La République mondiale des Lettres*, Paris, Editions du Seuil, 2008 (1999).
- Casanova, Pascale, *La langue mondiale. Traduction et domination*, Paris, Editions du Seuil, 2015.
- Casanova, Pascale, *Republica Mondială a Literelor*, traducere de Cristina Bîzu, București, Editura Art, 2016.
- Cărtărescu, Mircea, *Le rêve*, traduit du roumain par Hélène Lenz, Editions Climats, Castelnau-le-Lez, 1992.
- Cărtărescu, Mircea, *Nostalgia*, București, Editura Humanitas, 1993.
- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal I (1990-1996)*, București, Editura Humanitas, 2001.
- Cărtărescu, Mircea, „Europa are forma creierului meu”, în *Observator cultural*, 28 ianuarie 2003, <https://www.observatorcultural.ro/articol/europa-are-formacreierului-meu/> [accesat în 20.11.2024].
- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal II: 1997-2003*, București, Editura Humanitas, 2005.
- Cărtărescu, Mircea, *Frumoasele străine*, București, Humanitas, 2010.
- Cărtărescu, Mircea, *Zen. Jurnal: 2004-2010*, București, Ed. Humanitas, 2011.
- Cărtărescu, Mircea, *Dagbok 1994–2003*, traducere de Inger Johansson, Stockholm, Albert Bonniers Förlag, 2011.
- Cărtărescu, Mircea, *Las Bellas Extranjeras*, trad. de Marian Ochoa de Eribe, Ed. Impedimenta, 2013.
- Cărtărescu, Mircea, *Die schönen Fremden*, trad. de Ernest Wichner, Zsolnay Verlag, 2016.
- Cărtărescu, Mircea, *Un om care scrie. Jurnal: 2011-2017*, București, Editura Humanitas, 2018.
- Cernat, Paul, „Spre Orbitor, cu ochelari de protecție”, în *Observator cultural*, nr. 76, 07.08-13.08.2001, pp. 4-5.
- Cernat, Paul, „Ce merge și ce nu merge «la export» din literatura română?”, în *Observator Cultural*, nr. 366-367, 05 aprilie 2007, <http://observatorcultural.ro/articol/ce-merge-si-ce-nu-merge-la-export-din-literatura-romana-2> [accesat în 15.12.2024].
- Chaffee, Jessie, „An Interview with Mircea Cărtărescu”, în *Words without Borders*, 23 iunie 2016, <https://www.wordswithoutborders.org/dispatches/article/an-interview-with-mircea-cartarescujessie-chaffee>.
- Ciurtin, Eugen, „Cărtărescu – scriitorul și cititorul”, în *Revista 22*, 8 mai 2018, <https://revista22.ro/cultura/crtrescu-scriitorul-i-cititorul> [accesat în 12.12.2024].

- Copaciu, Leontina, „Amprente cărăresciene în publicistica românească”, în *Vatra*, 2 aprilie 2016, <https://revistavatra.org/2016/04/02/mircea-cartarescu-portret-interior-10/>.
- Crăciun, Alexandra și Teodorescu, Ana Maria (coord.), *Călători și călătorii. Palimpsest pe harta reprezentării*, București, Editura Universității din București, 2017, pp. 49-63.
- Csejka, Gerhardt, „Traducând România culturală: problema competenței comunicative”, în *Observator cultural*, nr. 390, 1-7 noiembrie 2012, p. 12.
- Damrosch, David, „World Literature in a Postcanonical, Hypercanonical Age”, în *Comparative Literature in an Age of Globalisation*, Haun Saussy (ed.), The John Hopkins University Press, 2006, pp. 43-54.
- Damrosch, David, „«Frumusețea literaturii mondiale stă în puterea ei de a deschide mințile»”, *Observator cultural*, nr. 1124, 30 august 2022, <https://www.observatorcultural.ro/articol/frumusetea-literaturii-mondiale-sta-in-puterea-ei-de-a-deschide-mintile/> [accesat la 12.02.2025].
- Damrosch, David, *Cum comparăm literaturile*, traducere de Roxana Eichel, București, Tracus Arte, 2023.
- David, Jérôme, *Spectres de Goethe: les métamorphoses de la „littérature monde”*, Les Prairies Ordinaires, 2012.
- Diaz, José-Luis, *L'écrivain imaginaire. Scénographies auctoriales à l'époque romantique*, Paris, Éditions Honoré Champion, 2007.
- English, James F., *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, Cambridge, Harvard University Press, 2008.
- Eve, Martin Paul, „On Pynchon and Privacy”, în <https://eve.gd>, 6 mai 2011, <https://doi.org/10.59348/kh7hw-cad63> [accesat în 14.12.2024].
- Even-Zohar, Itamar, „The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem”, în *Poetics Today*, nr. 11, 1990.
- Ganne, Valérie; Minon, Marc, „Géographie de la traduction”, în Françoise Barret-Ducrocq (ed.), *Traduire l'Europe*, Paris, Payot, 1992, pp. 55-95.
- Gérard, Genette, *Seuils*, Paris, Editions du Seuil, 1987.
- Heinich, Nathalie, *L'épreuve de la grandeur. Prix littéraires et reconnaissance*, Paris, Éditions La Découverte, 1999.
- Heinich, Nathalie, *Être écrivain. Création et identité*, Paris, Éditions La Découverte, 2000.
- Heinich, Nathalie, *L'élite artiste. Excellence et singularité en régime démocratique*, Paris, Éditions Gallimard, 2005.

- Høi Jensen, Morten „Bookforum Talks with Mircea Cărtărescu”, în *Bookforum*, 7 noiembrie 2013, <https://www.bookforum.com/interviews/bookforum-talks-withmircea-Cărtărescu-1250>.
- Iacob, Mihai, „Din Levant la Madrid: formarea brandului Mircea Cărtărescu în Spania”, în Alexandra Crăciun și Ana Maria Teodorescu (coords.), *Călători și Călătorii. Palimpsest pe harta reprezentării*, București, Editura Universității București, 2017, pp. 49-63.
- Iovănel, Mihai, „Vise, taică, vise”, în *Scena9*, 24 aprilie 2018, <https://www.scena9.ro/article/mircea-cartarescu-jurnal-un-om-care-scrie> [accesat în 12.12.2024].
- Iovănel, Mihai, „Cum (re)citim «Nostalgia» lui Cărtărescu în 2020”, în *Scena 9*, 22 septembrie 2020, <https://www.scena9.ro/article/nostalgia-mircea-cartarescu> [accesat în 20.11.2024].
- Lahire, Bernard, *La condition littéraire. La double vie des écrivains*, Paris, Éditions La Découverte, 2006.
- Lindholm, Audun, „The Mircea Cărtărescu Interview”, tradus din norvegiană de Thilo Rheinhard, în *Vagant*, 20 iunie 2016, <http://www.vagant.no/the-mircea-cartarescu-interview/>.
- Maingueneau, Dominique, *Trouver sa place dans le champ littéraire. Paratopie et création*, Louvain-la-Neuve, Éditions Academia, 2016.
- Martin, Mircea, *G. Călinescu și complexe literaturii române*, București, Albatros, 1981.
- Masschelein, Anneleen; Meurée, Christophe; Martens, David; Vanasten, Stéphanie, « The Literary Interview : Toward a Poetics of a Hybrid Genre », în *Poetics Today*, nr. 35, 2014, pp. 1-50, DOI 10.1215/03335372-2648368.
- Meizoz, Jérôme, *Postures littéraires. Mises en scène modernes de l'auteur*, Geneva, Editions Slatkine, 2007.
- Meizoz, Jérôme, *La littérature «en personne». Scène médiatique et formes d'incarnation*, Geneva, Editions Slatkine, 2016.
- Meizoz, Jérôme, *Faire l'auteur en régime néo-libéral. Rudiments de marketing littéraire*, Geneva, Editions Slatkine, 2020.
- Meschonnic, Henri, *Poétique du traduire*, Paris, Verdier, 1999.
- Mihăilă, Anamaria, „O analiză a receptării lui Mihail Sebastian: «Câștigul» prin traducere și problema dublului canon”, în *Transilvania*, nr. 2, 2018, pp. 7-14.
- Mincu, Marin, „Jurnalul unui scriitor auto-vedetist”, în *Luceafărul*, 25 iulie 2001, pp. 14-15.
- Mincu, Marin, „Între «dezinformare» și calomniere”, în *Observator cultural*, nr. 25, 18-25 august 2005, p.17.

- Mincu, Marin, „Între «dezinformare» și calomniere”, în *Contemporanul*, nr. 7, iulie 2006, p. 5.
- Molinié, Georges; Viala, Alain, *Approches de la réception. Sémiostylistique et sociopoétique de Le Clezio*, Paris, Presses Universitaires de France, 1993.
- Moraru, Christian, *Cosmodernism: American Narrative, Late Globalization, and the New Cultural Imaginary*, University of Michigan Press, 2011.
- Moraru, Christian, *Reading for the Planet: Towards a Geomethodology*, University of Michigan Press, 2015.
- Moraru, Christian; Terian, Andrei; Martin, Mircea, Mircea (coord.), *Romanian Literature as World Literature*, New York, Bloomsbury Academic, 2018.
- Napoli, Gabrielle, „Entretien avec Mircea Cărtărescu”, în *En attendant Nadeau*, 25 aprilie 2017, accesibil la <https://www.en-attendant-nadeau.fr/2017/04/25/entretien-cartarescu/> [accesat în 20.11.2024].
- Negrici, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Iași, Polirom, 2008.
- Pachet, Pierre, „L’âpre parfum de la fiction”, în *La Quinzaine littéraire*, nr. 604, 1-15 iulie 1992, pp. 5-6.
- Pârvolescu, Ioana, „Geamănul din vis”, în *România literară*, 30 mai 2001, p. 7.
- Popescu, Ana-Maria, „Un jurnal compensatoriu”, în *Observator cultural*, nr. 76, 07.08-13.08.2001, p. 5.
- Popovici, Vasile, „De ce mi-a plăcut «Nostalgia»”, în *Orizont*, nr. 1/1999, p. 7.
- Pym, Anthony, *Pour une éthique du traducteur*, Artois, Artois Presses Universitaires, 1997.
- Răduță, Magda, „Savoir-faire. Sonorités et métier poétique dans le trajet postural de Mircea Cărtărescu” (*Dacoromania litteraria*, nr. 8, 2021, pp. 123-140).
- Răduță, Magda, *În context. O lectură sociologizantă a literaturii române din ultimul deceniu comunist*, București, Editura MNLR, 2019.
- Rosendahl Thomsen, Mads, *Mapping World Literature. International Canonization and Transnational Literature*, New York, Continuum International Publishing, 2008.
- Rosenthal, Olivia și Ruffel, Lionel, „Introduction”, în *Littérature*, nr. 160, 2010, pp. 3-13.
- Samoyault, Tiphaine, *Traduction et violence*, Paris, Éditions du Seuil, 2020.
- Socaci, Anca, „M. Blecher le français – despre receptare în contextul revizuirilor planetare”, în *Transilvania*, nr. 4, 2020, pp. 23-37.
- Socaci, Anca, „L’écritain face au monde : les postures de Cărtărescu dans les entretiens destinés au public anglophone”, în *Dacoromania litteraria*, nr. 8, 2021, pp. 141-158.
- Socaci, Anca, „Le prix littéraire international du point de vue de l’auteur: Une étude sur Mircea Cărtărescu”, în *Verbum – Analecta Neolatina*, vol. 25, nr. 2, 2024, pp. 473–484.

- Ștefănescu, Alex., „Jos Mircea Cărtărescu”, în *România literară*, nr. 26, 4-10 iulie 2001, p. 3.
- Terian, Andrei, G. Călinescu. *A cincea esență*, București, Cartea Românească, 2009.
- Terian, Andrei, *Critica de export: teorii, contexte, ideologii*, București, MNLR, 2013.
- Todorov, Tzvetan, *La vie commune. Essai d'anthropologie générale*, Paris, Editions du Seuil, 1995.
- Ungureanu, Delia, *From Paris to Tlön. Surrealism as World Literature*, Bloomsbury, 2017.
- Vancu, Radu, „Despre instituții & continuități. Lecțiile lui H.-R. Patapievici & Mircea Cărtărescu. Sau despre atenția la celălalt ca mod de construcție instituțională”, în *Transilvania*, nr. 6, 2017, pp. 1-5.
- Vasilescu, Mircea, „Cărtărescu, traduceri și Statul român”, accesibil la <https://mirceavasilescu.blog/2022/01/11/cartarescu-traducerile-si-statul-roman/>, [accesat în 20.11.2024].
- Vasilescu, Mircea, „Cine nu știe să aibă dezamăgiri, nu știe să aibă nici succese” – dialog cu Mircea Cărtărescu, în *Observator literar*, nr. 623, 28 ianuarie-3 februarie 2016, p. 7.
- Veres, Ella, „Interviewing Giants: Mircea Cărtărescu”, în *Ella Veres' Corner*, 30 mai 2013, <http://ellaveres.blogspot.com/2013/05/interviewing-giants-mircea-Cărtărescu.html>.
- Viala, Alain, „Qu'est-ce qu'un classique?”, în *Bulletin des bibliothèques de France* (BBF), nr. 1, 1992, pp. 6-15, accesibil la <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-1992-01-0006-001> [accesat în 22.11.2024].
- Yanoshevsky, Galia, „L'entretien d'écrivain et la co-construction d'une image de soi: Le cas de Nathalie Sarraute”, în *Revue des Sciences Humaines*, nr. 273, 2004, pp. 131-148.

Sitografie

- „Apariții finanțate”, CENNAC, <https://www.cennac.ro/categorii/aparitii-finantate> [accesat în 10.01.2025].
- „20 de autori”, CENNAC, <https://www.cennac.ro/categorii/20-de-autori>.
- „The Final List of Projects Financed Through the TPS Publishing Romania Programmes in 2024”, CENNAC, <https://www.cennac.ro/pagini/new-the-final-list-of-projects-financed-through-the-tps-publishing-romania-programmes-the-2024-session/en> [accesat în 12.02.2025].
- „L'Histoire du CNL”, CNL, <https://centrenationaldulivre.fr/l-histoire-du-cnl> [accesat în 04.03.2025].

Dossier de presse des Belles Etrangères Roumanie, accesibil printr-un link arhivat, la adresa https://archive.wikiwix.com/cache/index2.php?url=http://www.belles-etrangeres.fr/IMG/pdf/Dossier_Presse_BE_2005.pdf&redownload=1&selenium=0&iarrefresh=1 [accesat în 04.03.2025].

„L’associazione”, *Premio Acerbi*, <https://www.premioacerbi.com/scopri/lassociazione/> [accesat în 22.11.2024].

„Il premio Letterario”, *Premio Acerbi*, <https://www.premioacerbi.com/scopri/il-premio-letterario/> [accesat în 22.11.2024].